
Gure poeten piztiak

K O L D O I Z A G I R R E

Poeta sufietarik hasi eta Baudelaire -ren ziklo ospetsuraino (*L'âme du vin, Enivrez-vous, Le vin des amants, Le vin de l'assassin*), ardoak leku berezia ukan du literaturan, dela hedonismoaren erakusgarri, dela, harrigarria dirudien arren, argitasunaren filoso-fiaren bideratzaile bezala ere¹. Ardoaren memoria sentazioen mailan gelditzen da, eta haren oroitzeko hitzak behar ditugu, eta hitzak oroitzeko kantua sortu zen: gure herri-literaturan ez dira falta bertso bakikoak, Tomas Garbizu musikariak gorazarre egin zion ardoari eta, oro har, edarria b e stiei bost ataleko artikulua luze batean, 1934an: «Ardoari eraginta ezagutu dira orain arterainoko abeslaririk onenak». Olerkariak ez zuten ardoa asko laudatu, baina ohituretan hain aratz ageri zaigun Lauaxetak badu dozena erdiren bat tabernako abesti, sinetsiez adazue berea dela ahapaldi hau:

Moskorra,
gabaren azken altxorra;
bixitzak
ostuten daustaz jorrallak,
baña neure lagun adi.
Gastaro au galtzekuan,
gal bedi
edontzi baten kolkuan!

► **Koldo Izagirre** idazlea da. XX. Mendeko Poesia Kaierak bildumaren prestatzailea da.

Gure edari-abesti gehienok ordea, hala herriarenek nola olerkarienek, errazago ekarriko digute Rabelais akordura, edo Carmina Burana-ko *Cantico dei bebitori* ezaguna, egun Joxemari Iturraldi esker eskura daukagun Omar Khayyam bat baino. Lagunarterako konposizioak dira gu-reok, ozen abestekoak, hordikeriaren atari. Taberna eta zuruteko lagunak ukatu gabe, Luigi Anselmi izan dugu ardoa maila liriko batera jaso diguna:

Gauaren olatuak
lehertzen diren tokian
aurkituko nauzue.

Eskuez urari
alferrikan eutsiz.

Begiez aparra
lore iraunkor
bihurrarazi nahiz.

Hor aurkituko nauzue.

Gauaren ertzean.
Izarrak hiltzera
doazen hondartzan.
Ilargia
hondoratzen den
itsaso odoleztatuan.

Amets hautsiz
eta edalontzi hutsez
inguraturik
aurkituko nauzue.

Edalontzi hutsaren ondoan amets hautsia ageri zaigu, maitasunaren ardo isuri galdu horren ordezkobaino ez da izan edalontziko. Egarría asetzeko edaten du eta hala ere berriz edatera behartua da, poetaren egarría, hau da, maitasun premia eta edertasun nahía, ase-ezina delako. Ez dago inolako ihesbiderik edate honetan, Anselmi ez dabil paradisu artifizialen bila. Egia da bere poema anitzek badutela halako gandu oniriko bat, baina orduan, lokartu orde, atzarri egiten da zentzumena. Ardoak gure oinazea eztitu du, kontsolagarri izan zaigu, eta oreka aur-

kitu berri horretan emanen du poetak beila, gauak ez baitakar kontzientziaren iluntzea, gogoaren egunsentia baidzik.

Pattarraren erdia
botilan datza lo...
Beste erdia burura
da jadanik igo.

Eskuetan lapitza
bana idazten dut:
bata txuria da eta
bestea txit ilun.

Lehenengoaz aireko
ehun lerro ikusezin
keak osatu hizkiez
bete nahian nabil.

Bigarrenaz uxatzen
ditut hosto alderantz
gogoan pausaturik
ditudan txoriak...

Dohain berdina aitortzen dio edariari Jon Aranok:

Hurrengo tramoak eragozten dik
gailurraren ikusmira
hurrengo tragoak errazten
amildegiaren perspektiba

Beti hala izan beharrik ez badu ere, zurrutak taberna suposatzen du maiz. Lagunartea behar dugu, geure malura horditzeko aitzakia kolektiboren bat eta gure bakardadea ilunago eginen duten zipriztin bateko amodioak birlatzen ditugu. Olasagarre ari zaigu orain:

Nola engainatzen gaituzten hitzek,
eta lagunek, zein zuri
egiten duten gugandik besteganako
bidaia. Tabernan geunden,
musika ona, zerbezak hotzak,
eta gu lagunarte alegera eta
perfektua ginen (esate bat da).
Noiz eta orduan behar, orduan

sortu da, barra-barra eginda,
odol egarria begi mozkortuetan.
Neronek lagundu diot komunera
sartzen eta han betikoa.

Musuz zikindu dugu komuna zikina
eta ahitu gabearen simulakro
errepikatuz ospatu dugu atzera ere
atzera ere elkarrekin gaudela.

Arropak eta puskak bildu ditugu,
bestalde aparte batetik begiratu
eta joan egin da. Negar egin dut gero
amodioa deitu zera hori etorri zait burura.

Aldeginak ziren denak, zerbitzaria,
leja usaina inguruan, hondakinak
biltzen ari zen zaku beltzetan. Ibili eta buelta
aratz nahiez zaborra gertu amaitzen dut beti.

Badakitela zoko tristeak izaten taberne! Tabernako
zerbitzariak bildu eta botatzeko modukoa sentitzen da
Ana Yoldi Gomez, Olasagarrereren pertsonaia ugarietarik
bat. Baina zer pentsatzen ote du Ana Yoldiz edo Luigi An-
selmiz, hau da, zer pentsatzen ote du gutaz, hain zuzen,
leja usainak eta beste usain askok inguratzen duten zer-
bitzari horrek? Zorionez, kafetera itzali, aulkiak jaso eta
zerrautsa eskobatzan hasi den tabernari hori, poeta dugu.

Zerrikeriaz inguraturik zerbitzen
Ditut ogitarteko infame hauek
Oilasko gorpuak
Komedore zantar hau garbitzen
Nahikoa lan ez duk bada
eta garbitzen saia hadi mundua!
Agurtu gabe alde egiten diate
Hiretz interesa erakutsi ondoren
Zertaz elikatzen haiz
Hainbeste biderkatzeko?
Zer haiz zer izen duk:
Maitagarri ala mesedegile?
Ala mihiztoek dioten
Loreetara gonbitoak
Botatzen dituen hori?
(...)

Taberna ez dugu, beraz, Aranorenean, sutondoaren antzeko bat edo lagunarte librea, zerbitzari alokatuak bere lan indarra saltzen duen ustialekua baizik, erakustegi bat non gu hobeki barrendatu, non gutaz barre egin edo bere burua madarikatu.

(...)

Aldegin behar dinat
Hire ondotik
Ezin ibil gintezken
Sakratuarekin arin

Ibiltari zahar bezain fina
Beharko izan higana iristeko
Aber esan ezak zenbat kilo zirin
Preziso diren
Hilik hobeto dauden
Zein edo zeinen
Utopiak erosteko

Beldurra sumatu duk
irrintzi negargarrien
marrugilengan.
Bildots horrek ere
ez hau maite. Heure
bospasei mugimendu
bakarrik nahi dizkik
(...)

Poeta honen poesiaren muinean ahalegin satiriko handia dago. Oso satira berezia dugu hau. Ez ditu, molde honetan ohikoa den moduan, ingurukoak karikaturaraino deformatzen, ez du horren premiarik, aski zaio konstatazioarekin, eta satiragile klasikoek ez bezala, bere burua ere gupida gutxiko kritika horren barruan kokatzen daki.

bidezidor bazterretik nindoan,
leizezuloa hortxe, arekan,
ez nintzen existitzen ia-ia,
aurreratzeko keinua
egin zidaten arte.

orduezkero beste bat
izan haiz

Zergatik «izan haiz», eta ez «izan naiz», poemaren lehen zatiko pertsonak eskatzen duen moduan? Hortxe dago, besteak beste, Jon Aranoren poesiaren gakoa: guri mintzo zaigu bere buruari bezala, edo gu inplikatzeko gaitu bere buruan, bere buruarekiko distantzia kritikoa hartzen duenean. Anekdota xume horrek, autozaleak aurreratzeko keinua egiteak, biak aldatu ditu, bizikletaria eta gidaria bera. Existentzia ematen dugu aurreratzeko keinua egiten dugun aldiro, hobeak gara, munduko zibilizatuena gara... Eta Jon Arano, bizikletaren gainean madarikatzen, esker oneko irri egiten digu, baina maltzur. Bera ere norbait da orain, beste bat, hika egiten dion hori, pasoa eman diogulako, eta ez dio zor hori berehalakoan barkatuko bere buru bestelakotuari. Inork ez bezala daki erabiltzen Aranok bigarren pertsonaren balio ironikoa.

Joan ziren Etxe honetako bakeak
Barrenak ez diate agintzen eta
Ezdeus eta ezer gutxiren jabe izanagatik
Besteok ere bagarela

Ez bide da bidea ihesbidea
Behin behar zuen eta
Erakutsiko dut benetako muturjea
Herri honetako segundako herritarra
Bat bada, ni
Ez oso konforme gainera

Bakarka joateko hobia
Ezen ez nahasteko artaldea
Intrigante eta sesiante
Arropa zuzenik ez eta
Asko inportik ezta
Diote naizela moralbako gaiztoa:
Tronpaturik dabilta hori dioten horiak
Zorritzu itotzen banaute ere
Zorritzu beti eta gero ere

Lerratzea omen derrigorrezko
Beraiek hala lerratzen direnez
Posizioak hartzeari ez
Posizioak hartzeari ez
Diote ez uko eginen

Ager dadila holako eta halakoetan
Malerusagorik munduan inor baldin bada
Eta esan ditzala esatekoak
Ez da gutaz desgraziz
Guk hainbat dakikeenik

Ez gara hain inuzenteak
Zeruertza aurrera egitearekin
Harrapatu ahalko dugun ustekoak
Etxealdeari puska eransteako asmorik?
Zeinek galde eta hik!
Fuera hemendik saltzaile farisauak
Alde arnasa ere
Opa ez diguten perillanak
Ospa kasta menperatzaile guztien
Pelaje guztietako heredero
Eta gerorako sostengatzaileak
Ez eta «geure» izenez
Baina handiki azkenez
Baizik eta laiarik ez,
Traktor, aurrerakoi, geurekoi

Satiragile maisuena bezala, filologizatu gabekoa da Jon Aranoren idazkera, lizunik gabeko ahozko hizkera lizunetik oso gertu dago, eta soberako edergailurik gabe erakusten digu, perpausaren erritmoa apurtuz eta era berean izugarri zainduz, hitzaren gaiztorako grazia, poema honetan dastatu ahal izan dugun bezala. Eta horrek esplikatuko luke, menturaz, zergatik kokatzen duen bere burua poeta honek kritikatzeko duenaren barruan: badakielako bere behakoa —bere hitza— ernea eta maliziatia dela, ikusi orduko miseria eta gezurra sumatzen —adierazten— dakiena. Horrek inkonformismora darama, sakratuaren aurka, edozer dela. Horrela, egungo estiloan eta egungo gizarteari kantatuz, gure tradizio zahar bat ekarri digu Jon Aranok egundaino, berritua.

Tradizio zahar bat berritzea, garden eta gordin hitz eginda, ez da munta handiko lana poeta on batentzat. Ados, baina ezagutu egin behar nolakoa den tradizio hori. Gure poesiaren piezarik bizienetarikoz batzuk antzinako satira anonimoetan aurkituko ditugu: esanean pindartsu, erritmoan zalu, irudian zorrotz. Satira haiek ordea, apai-

zen boterearen aurkako ale batzuk izan ezik, ohituren kritika erraza zuten helburu eta, nola ez, emakumezkoena bereziki, janzkera berriak zerabiltzatelako edo ezkontzeko hitza hausten zutelako edo... baiki, edan egiten zutelako, ardoaren gozamina gizonezkoen eskusiba baita (neke handirik gabe datozkigu akordura Xenpelarren *Andre txarraren bentajak* Xabier Leteren ahotsean, «Botila haundi bat basorik gabe / baietz seguru hark hustu / horretan dago sufiziente / beste bentajarik ez du» eta Elizanbururen *Emazte edalea*, edo, errazago, *Lau andren besta*, trukean ari zirela lehen zurrutean zahatoa zimur utzi zuten haiena, Usurbilgo Joxemari eta Mikel bikoteak, oker ez banago, alegeraki kantatzen zutena). Zentzuaz bestekoa dirudien arren, satira konformistak zirela esan genezake, gizartearen makurrari den mendrenik jazartzen ez zitzaizkionak. Jon Aranori esker ohartu gara badagoela, urri bada ere, beste euskal poesia bat, botereari —zentzurik zabalenean— oldartutakoa. Aranoren egungotasunak erakutsi digu tradizioa. Eta gure osasunerako ezinbestekoa zaigun mintasun horretan kokatzen dugu egungo satirikoa. Pindartsu, zalu, zorrotza da biziki Jon Aranoren hizkera, eta ez du poetek maiz elkarri pasatzen dizkioten irudi prefabrikatu horietarik bat ere erabiltzen, ez bada, jakina, parodiatzeko.

UNTXITEGIAN TRA-LARA-LARI...

Ama Euskal Herri Ama Euskera Ama Untxia
Ama jatekotik eman didazuna
Panpina zahar lizuna
Aurrerantzean ez dit onik egingo
Garai batean irentsitakoak
Ez diete lanik emango
Okel xehatuek urdail asezinoi
Dio eskertzarreko untxikumeak

Gure amaren bizitza tristea
Beti jana tartean ibiltzea
Berak gogaiturik jana jarri
Jarritako jana jan guk
Hobe zukeen untxitegian
Erditu orduko irentsi bagintu

Geure moderno ustean piztia bitarteko literatura Erdi Aro urrunean kokatuko genukeen arren, XX. mendeko poesia abiatuko zuen liburu hark, Apollinaire-ren *Alcools*-ek, «Le Bestiaire» izeneko bigarren zati bat zeukan osagari, «Piztiategia, Orfeoren jarraigoa». Hona hemen *Les pouces*, neurriaren ardura handirik gabe euskaratua:

ARKAKUSOAK

Arkakusoak, adiskideak, amoranteak ere,
Zeinen diren krudelak gaituztenok maite!
Gure odol guztia isurtzen dugu haien alde.
Maitatuak oro dira dohakabe.

Ikusi duzue Jon Aranok, oilasko gorpuak saltzeaz gainera, untxia hautatu duela alegia kolektibo bat egiteko. Konturatuko zineten noski irakurri dizkizuedan Anselmiren poema zatietan txoriak ageri direla. Modan egon dira abereak gure literaturan bolara batez, beha tituluok: *Txipi-roiren bat edo beste, Azken undinaren kaira, Narrastien mint-zoa, Krokodil bat daukat bihotzaren orde, Itxastxorien bindikapena, Jonas Poisson, Zoo ilogikoa, Dordokak eta elurak...* edo *Hnuy illa nyha majah yahoo*, behorrek Gulliverri eman zioten aholkua.

Luigi Anselmiren poesiaren bigarren ildo nagusia piztiak markatua da, bere zoo ilogiko, bai, baina sinbolikoak. Otsoek, hegaztiak, narrastiek amets giro bat sortzen dute, eta iduri luke elementu hauek —ardoren logikan— eldarnioren batera eraman behar gintuzketela. Ez da horrelakorik. Piztiok, ardoak bezala, errealitatera garamatzate zeharbidez: otsoak egiten dira karrikaren jabe, hegaztiak ihes egiten dute, lipuek setiatzen dute hiria... Esan liteke Anselmiren metaforak gardenak direla beti, baina ez, haatik, unibokoak. Piztiak protagonista diren poemotan alegoriaz barnagoko sentimendu handi bat dago, telurikotasun orokor bat, ipurtargi, tximeleta, har, euli eta armiarmekin, naturaren izaki xeheenekin bat egiten duena liburu liburu.

Imajina ezazu
lur geldia
alferrikan eguzkiaren aiduru

eta gaua
herioaren metafora zurbila
arrautza antzuen antzeko planetak
hego lei eta beltzen azpian
inkubatuz
imajina ezazu halaber
txanpon honen atzeko alde
eguzkitan haziz
doazen basamortuak
dunak
uhin zuri eta isilak bailiran
hondartzak eta labarrak estaliz
erreka eta ur-jauzietan gora
ibaiak igoz
mendi gaineko urbegiak itsuaraziz
eta imajina itzazu azkenik
ilunabarraren
koloredun zerrenda higigabeak
eternalak
postal merkeen argazkiak bezala
eguzki-lore zimelak
zuhaitzen itzalpeko belar dohakabeak
gauerdiak harrapatutako dortokak
eta eguerdiko hontz logaleak
imajina ezazu
itxaropena

Gure herri ipuinak abereez eta abereen giza-itxuraketez beteak daude: Axelko, Beleko, Otsoko... Bertsolaritza oso menostua geldituko litzateke abereak kenduko bage-nizkio: gogora ditzagun Xenpelarren betroia edo Uztargileren Bizkaiko txerriarenak, eta baserriko abereei lotutako hainbat bertso sail; edo idi, zaldi eta asto demei eskainitakoak; Mikel Laboak eta Benito Lertxundik guztion ahotan hurrenez hurren jarritako Xenpelarren Pasaiako zezenarenak eta Orioko balearenak, Izuelako Artzaiaren Txakur txikiarenak, Bilintxen *Zaldi baten bizitza*, Otañoren txepetxarenak... Ez du aspaldi Sarasua anaiek *Fauna txiki bat bertsotan* bertso-kantu bilduma argitaratu zutela, bertsolaritzaren bestiariora maila sinbolikora ekarriz.

Poesian ez dago abereen horrenbesteko presentziarik.

Gure poesia tradizionalaren piztiategia hegaztiek osatzen dute: *Txoritxua norat hua*, *Xoriñoa kaloian*, *Iratiko basoilarra*, *Arranoa bortüetan*, *Uso zuria*... Alegilariak ekarriko zituzten gero piztia berriak, inportazioz. Haien moldean idatzi zuen Orixek *Itzai zekena*, bere moraleja eta guzti.

Presentzia urria dute abereek poesia kultuan, baina interesgarria da Emeterio Arrese-ren *Kaiuak* izeneko poema. Ez da oso ezaguna, gogora ekarriko dugu:

Ego luze lirañez
aizea bigunki joaz,
goizero jarraitzez
orain egun argitzez
Zurriolara dijoaz...

...Berebiziko sarda
osaturik txuri-txuri
jai eder batez udan
aparretik sortu dan
egazti salla dirudi.

Pozak darabitz orren
aldartetsu ta zaleki,
giringa ta txioka,
jolas-irabioka,
ondoren berriz... plaxt, jetxi.

Noizik bein alde xamar
ugina lertzen dan batez
apar arroaz beren
lumak busti ez ditezen
¡bai arin goitu, bai errez!

Ur-gañean batzuek
ostera gelditu arren,
noiznai lengo aldiya:
berriro sail guziya
zalapart osuan laister...

Goiz argiak damaien
aldartez kayuak zorun,
zear, gora ta bera,
gogo duten aldera,
jarraika dabiltz edonun.

Nun sortu ta zer izan
autetsi al banezake,
oiek bezela kayo
Gaztelupean jayo
eta biziko nitzake.

Ez diozue halako tankeraren bat hartzen Lizardiren *Parisko Txolamea*-rena? 1928koa duzue hau, Lizardirena 1930ekoa.

Zaitegik satorra hartu zuen sinbolo, besteak beste. *Ni-re barneko satorraraina* poeman, lohikeriaren eredu dugu piztia, eta hil egiten du aitzur ukaldi batez. Ongi gogoan dauzkagu, bere errezitatuei eta Zumetaren irudiei esker, Artzeren apoak eta beleak.

Lauaxetak badauka *Txakurtxuba* izeneko poematxo bat, baina ginen nuke euskal letretan zakurra gogoangarri egin duen poema hauxe dela:

Zakur zahar bat errekan
—nehork ez jakin nondik jinik—,
zakur bat zoan errekan
uretan gaindi, arin, hilik.

Ur luminos, hotz, gardenek
laztantzen zuten berrilkia;
sorgin-orratz botz, lerdenek
miresten zuten sarraskia.

Goizean goiz urera jin
arrantzaleek agurtzen zuten.
Noizean noiz, arrantzaleen
amu tzarrek ziztatzten zuten.

Naosiak atzo ito zun
zabar egin baitzan zahartuz:
landaretan etzaten zan
landan behiak ezin zainduz.

Norat, erradak, errekan
uraren hotzez konkorturik,
norat bahoia itsurat,
hilaren hotzez gogorturik?

Geldit' ezina —*nevermore*—
behar dukeka joan aitzina?

geldit' ezina, gaixo hor
Azken Eguneranokoan?

Azken Eguna urrun da;
hartara gabe hor lirina
hirotan ezeztatu zan...
...Haizeak darama urrina.

Ur luminos, hotz, gardenek
ahantzi zuten sarraskia;
sorgin-orratz botz, lerdenek
etzuten oroit berrilkia...

Nik soilik, arima baitan
usnatu nizun hil-usaina.
Nik soilik nire Ekklesian
dut ohoratu hil anaia.

Paganismoaren aldeko gerla deklarazio moduko bat
dugu Jon Miranderen poesia, gauak, ilunpeak, itzalek girot-
zen dituzten eszena erdi-gotikoetan eta baladen doinu go-
zoan emana, hala nola *Otso* poeman, edo Antton Valver-
dek musikaturiko *Sanguis Martinum*-ean, edo Imanolek kan-
tatu zuen *Ilunabamez* hartan, edo *Jauregi hotzean* honetan:

Jauregi hotzean
aitoren-alabak
nigar dagi.

Goizetik joana da
zalduna gudurat.
—Noiz datorke?

Mendietan elur,
haizeak urduri,
zeru goibel...

Egunen luzea
bakar-bakarrikan
otoitzetan!...

Elurte zurian
zeinbat odol-istil,
odol urdin...

Nasaiki jan dute
ilbeltzeko zakur
gosetuek.

Nafar jauregian
andere gazte bat
beltzez jantzi.

Sistema eta doktrina ororen aurkako gerla dugu Miranderena, handiaren handiz ezinezkoa: legez aurretiko paradisua du helburu. Nihilismoan tinkaturik (itxaropena «zital-lilia» du), euskal nazionalismo motzari hiper-nazionalismo suhar bat oposatzen dio, jauzi gaitz bat eginik historiaren eta errealitatearen gainetik, bitalismo gerlari teoriko batean.

Aineza gal bizia goiz batez
Iskiludun, ixil eta zutik
Gudian, lur zahar hunen maitez,
Mendietan, etsaien eskutik.

Ainendi hil gaztaroan, nihaur,
Ikurrinik et'ikurrik gabe,
Ezpainetan otoitzik ez, burhau
Itzalik ez, baikor, ez herabe.

Ainitza gal hats, arima, odol,
Hiretako, nire jainko-eidol
Zaharra, Lur!, mendi-gudu baten,

Iguzkiek, inguruz inguru.
Ene soin haur, berriz sor aiduru
Hiretan lo, garrez jo lezaten.

Mirandek Gaizkiaren poetika bat garatu zuen, eta kurtsileria moralaren aurka balio artistikoa ematen saiatu zen garaiko zenbait euskal ez-baliori, hala nola putak edo sorginak: oroit, inork maite ez duen zakur hilari altxatzen dio eliza. Hirian bezain bulegoan arrotz, misogino handi, iraultza inposiblez gainditu nahi izan zituen Mirandek frustrazioak, ez lagunik ez maitasunik ageri ez duen erotismoz, sinboloz eta erreferentzia kultuz beteriko poesia landu eta nabarmen falokratan: *Oianone*, *Larunbat-arrats*, *Pigalle* bera, edo *Paris-Beuret*.

Büroko emakumeak
lodiak, orobat meak,
danak dirade itsusi.
Nornahi joan leike igesi

haiengandikan, ahal balu...
Nik haiekin egon behar
—horrek dit egiten dolu
horko ordu luzeak zehar—
nik, eusko aitor-sembleak!
Oi, debru emakumeak!!

Gaizkia goratzeko ukazioa erabili zuen Mirandek, berdin demokraziari edo ohiko sexuari, eta beste euskaltasun bat bilatu zuen mitologia propioa eraikiz, kritikatzeko zuen euskaldun hipokritena bezain historia konbentzionala sortuz. Alabaina, ukazio hark kritikaren zorrotza utzi zigun, euskaldungoan hegemonikoa zen ideologia bortizki zafraz. Bazeukan Mirandek beste Jon batek adinako talenturik satiragintzan, entzun molde klasikoagatik izan ez balitz Aranok egina zela esanen genukeen hau:

TXORIONTASUN

Egun batez nuelarik
Bihotza txit gaixoa
Edanikan gehiegitxo
Eusko ardo goxoa,
Entzun nuen oihanean
Kantuz eusko xoxoa.

Pino baten adar puntan,
Pino sendo, jaso,
Jarria zen, ta nik hara
Eman nuen pausoa
Hurbildikan entzutekotz
Kantan eusko xoxoa.

Euskaraz zuen kantatzen
Bere txori bertsoa,
Goraipatuz Lege Zarrak
Ta jainkoa, zintzoa
Baitzen pino hartan kantuz
Zegon eusko zozoa. ..

Esan nion: «Ulertzen dut
Nekez zure mintzoa,
Hain delakotz jori, landu,
Sakon eta jaso,
Bainan eder duzu botza,
Goitar eusko zozoa!

Txoritxoa, gaua da-ta
Iluna da basoa,
Ez al duzu beldurrikan?
Oi! baletor otsoa?»
—«Jaunaz beste, deusen beldur
Ez da eusko zozoa.»

Esan nion: «Nor da ote
Zure jabe, xoxoa?»
Hark: «Euskotar andrauren bat
—Ez zatar ez atsoa—
Eder, gazte. Izena du
Euskolastikatxoa.
(...)

Azken erromantikoa edo lehen modernoa, esan izan zaio Charles Baudelaire-ri. Definizio biak dira segurki zuzenak, tenkadura batetik sortzen da bere poesia: bizi-pozaren eta bizi-nardaren artekotik. Formari dagokionez, klasikotasun berritzailea da berea, molde zaharretan isurtzen ditu gai berriak. Halakoa da Jon Miranderen lan poetikoa ere. Panteismoa laudatzen du satanismoaren lilura ageri duenak, matxinadarako deia egiten du bulegoa utzi gabe, kritikoa da ametsari ematen diola, eta honek lirikan lerratzea dakarkio, berak hala nahi ez badu ere (Mirandek berak apailaturiko antologian ez zuen sartu, esaterako, *Behin batez Zuberoan* poema bikaina, eta haxe datake esplikazio bakarra, «leunegia» izatea egilearen aburuz). Kontradikzio horietan badauka Baudelaire-ren antzik, eta hark bezala, ahapaldi neurtuetan eman zituen bere eldarnioak eta bere biraoak. Baina baudelairetasuna zer den nire somazio guztiek baino hobeki argituko digu Mikel Lasaren poema honek:

BAUDELAIREREN GISA

Higuina eta tristura begi bietan
gizonek ez diote engainatzen.
Barre ta irri zurietan
haragiaren grinak ez du berotzen
bere ezpainik, ez bihotzik.
Desprezio eta higuina dario
begi bi beltzetatik.

Maite haut maite,
kaleetako zozoak ez beste.
Maite haut maite
baina gorrotoz eta zoramenez
hire gorputza nire arimaren truke.

Mesprezagarriak gatzaizkio, eta huraxe behar dugu.
Higuina ematen diogu, eta maitagarri zaigu, haragiz maitagarri. Mikel Lasaren deklarazio honekin iritsi ginen bekatuak lilura sortzen zigula aitortzerainoko heldutasunerara; gauza izan ginen, noizbait, gure arima lohian galtzeko, go-goak gorputza deskubritua zigun, maitasunak bakardadea.

Ihauteria da
eta ihauteri gauean
kale isiletan barna goazela
iparraldeko hiri handi honetan galdurik
burdelak ikusten
laurehun pezetakoak eta hirurehunekoak
gure poltsa urriarentzat nahikoa ehunekoak.
Denak dira emakumeak
eta gorputz usatuen xarma ustela bilatzen dugu.

(...)

Ihauteria da ihauteri gaua
ta inork ez daki bakoitzaren bakardadearen berri.
Argi bakoitza itzalean hiltzen da
agonia isilean
nola Kristo profanatu hori biluzik
bide bazterrean hain desesperatuki etsia
agonian infernuetara jaitsia
hirugarren egunik gabeko Kristoa
sinesten dut.
Eta argiak milaka izanik ez dute argi egiten.
Tarteka gaua da jabe.

Hala gu hala gure bakardadean
ihauteri gaueko hirurak eta bost inguruan.

Baudelaire-ren aurrekoak izatetik Baudelaire-ren ondo-koak eta ondorengoak izatera pasa ginen orduan, hau da, literaturaren historia modernoaren barnean kokatu zen gure poesia, eta konplexurik gabe aldarrikatu zituen gure poetak bere lagun hilezkorrak: Tzara, Aragon, Lautréamont,

Kafka... Mikel Lasak ekarri zuen modernotasuna, haatik, ez zen literatura garaikidearen bereganatze hutsez sortua. Ageri zuen hastioa —sinbolista eta existentzialista dela esan du Jon Kortazarek—, jarrera izan gabe, inguru itogarri batek eragina zen, Hego Euskal Herriko 1950-60 urteen basatzak, deshistoriaren erreinu luzeak, ghetto hark. Esan ohi dena baino sozialagoa da bere asperdura existentziala. Alderdi hau aski nabaria da *Gemate ondorena* poeman (Altsasu idor batean kokatua, Leteren *Nafarroa*, *Aragoa*-ren aurrekari), edo *TX.E.ri* izenekoan («Che-ri» edo «T-ixa puntua E puntua» irakur liteke, Txabi Etxebarrieta, noski), edo Garik kantatzen duen *Eguzki beritan* ezagunean, eta guztiz agerian daukagu *Berso Uratuak* poeman:

Zeini ez zaio laket esatea:
Ni poeta arlote bat naiz poeta baserritarra
ta pinpilinpauxaren mila koloreak besterik ez dut ezagu-
[tzen
ta nire hiztegiko hitz itsusienak «arrosa» eta «krabelina»
[dira.

Baina nik diot:

Zalduntxoen oinordea herriarena ez den artean
ez dudala sinetsiko zalduntxoen sasi-ipuinean.

Gure hiztegiko zenbait hitz doaz
eta orain ez dira ezer ez bada
memoria desmemoriatu baten oroitzapen gazi-geza.
Baina euskaltzaleek balekite jakin aberatsegia dela
hizkuntzarik txiroena ere
sakelan daramagun historia apurto hau
kontatzeko!

Lasaren poesiaren ildoak ez da samurra jarraitzen. Ez du estilo nabarmengarri bat proposatzen, sentsibiltate mailako berritasuna baizik, gauzak adierazteko espiritu malenkoniatsu eta, halaz guztiz, tristuran sobera laketzen ez dena, aldarte batzuek ahuldu egiten badute ere:

Udazken amaierako eguntto bat zen, flakeziaz betea,
xirimiriz hordi-hordi eginiko egun tentel horietakoa...

Euskal olerkari zaharrek mendira bezala, itsasertzera jotzen du orduan Lasak, noraezeko ibilian gogoetatsu. Pai-

saia honek funtzio sinboliko apala du, giro egiteko dela ematen du, baina azkenean dekoratiboak ziruditen zuhaitzak, esaterako, ametsaren galbide bihurtzen dira, edo maitasunaren babes, edo akiduraren lekuko. Paisaian gauzatzen da hitza, baina poetaren ingurua ez da inoiz koloreduna, eta euriaren presentzia ugariak koadro inpresionista bat o roitarazten digun arren, esan liteke geometria nagusitzen dela gristasunean, sotiltasunez, elementu gutxi batzuekin moldatzen baitu Mikel Lasak bere hastioa: euria, zuhaitzak, gaua... Ia estereotipoak ematen dute. Alabaina, erretorikarik gabeko poesia dugu hau, elementuen bakana kontrastea lortzeko bidea baita «xarma ustelaren» aldaera guztietan. Mikel Lasaren apunte gisako hauek zatiduren estetika dira, poetak unea harrapatzen du, denboraren eten batzuk azaltzen dizkigu instantaneak balira moduan, kontinuum batean ipini nahi lituzkeen uneak, bizitza honen hutsa adierazi eta, horrenbestez, betetzearren. Hori guztia goza genezake piztia gizakortu ez baina gizakia arrain bilakatzen den *Aquarium edo Itsaspeko herria* poeman:

Ene begietan euria
itsas gainean langarra.
Mundutik aparte
itsaspeko herri honetan
uhinak uhinen ondotik
hutsuneak izugarritzko
tarteak irekitzen
oraina eta geroaren
bien bitartean.

Otoi esadazu maitea
pausa une honetan non
aurkitzen garen. Mundua
mundu den edota
miliunka esferen artean
zeinen baitan gauden gu
zu eta biok bakarrik maitea.

Bizitza bi memoria
galduen arteko
leize bat dela dirudi.
Ispilua hamar mila zatitan

erdibitu zaigu.
Amasabelean lez lurrunez
inguraturik bizi gara
itsaspeko herrian.

Hemen gizakiak
arrain bilakatu dira
metamorfosis luze baten ondoren
eta arrainak aldiz
giza begi soil besterik
ez dira gure gauaren erdian.
Bakarrik diote, masopak
mendebalerantz
ihesi joan direla,
faropeko harrien ondotik iraganaz...

Beste itsaso batera ihes egindako masopa horietan dago, beharbada, gizateriaren etorkizuna: bilakaera berri bat posible dela egiten du amets poetak, egon behar du, han nonbait, urrun, zoriona posible den zokoren bat, non ere hurkoak begi indiferentea ez beste zerbait edukiko duen humanotik... Hogeita hamar poema haiek poesia egiteko baino poesia ulertzeko modu bat zekarten: feismoan laketzen ez den xarma ustelaganako irritsa, humanismoa ukatzen ez duen asperdura, eta hori bere librean oso ongi neurtutako kadentzian, detaileekiko arretak hondatzen ez duen osotasunezko edertasun batean emana, edo kazetako kritikaren estiloa erabiliz, «gustu onez» eta «oreka handiz» aurkeztua. Beharrik, Mikel Lasaren ildoak, zaila izanagatik, eduki ditu lantzaileak belaunaldi gazteagoetan. Hemen kokatu behar genuke Te re Irastortzaren lehen poesia. Hauxe da argitaratu zuen aurreneko poema:

Esadazu
zer pentsatzen duzun
nitaz
Bic merkeaz
izkribatutako poema:
zer sentitzen duzun
ene arnas hotza
eta odol beroak
ezin itzali ditudanean;
zer,

pelota eginik
ezkerreko zokoko paperontzi funtzional horretara
botatzen zaitudanean;
zer,
garrasika etorri
eta ene minak
zeure koadratu tristeetan
itotzen ditudanean.

Esnai-ametsetan ari nintzen
eta erantzunik gabe
ikusi naizenean,
zu ere,
orri merke mesprezatu
misterio aurkitu zaitut:
maite dudan
misterio koadratua,
gauza guztien artean
maite dudan
orri horituan
izkribatutako poema.

Poemari egiten dio galde autoreak... bere lan poetikoari buruz! Poesiaren gabezia ere bazeukan poesia egiten zuenak. Kontradikzio hau berria zen, eta nola edo hala Irastortzaren obran eta beste poeta askorenean aldikal ageriko zaigu 1980az geroztik. Bai, poesiari buruzko poesia sortu zen orduan, galdera hark salatzen zuen galdua genuela poesia mailu bat zelako segurtasuna, orria misterio zen. Irastortza bezalako poeta arduratuek emetasun horretan idatzi dute geroztik, materialen ikerkuntza gai poetikoa bilakatzen dutela, merkatuan baztertua egonagatik poesiak azpiz obratzen baitu, bera da langintza literarioaren bihotza. Handik urte betera:

Poesia,
poema xume,
poemakume.
Akeztuko ez den amodio-
kantu xehe,
bertso pare bat
inork sinatu ez duen

orduan,
denon hizkuntzan.

Poesia,
zamarik gutxien duen eran,
indarrak handien duen
sentimenduaz.

Poesia
zure begirada,
gabezia.

Bost urte geroago:

Negarraustu zaitezke hitzetan
ez sintaxi eta ez koordinazio duten esaldiez
har ditzakezu bertsoak
egun eta gauak
itsaso lehorrak bezain mugatu eta estu
hitzar zaitzake saminak
eta iratzarri arte
Jainkoaren patuak merkatuan zenbat egiten duen
erabakitzen ihardun
hitzustu zaitezke hondo-hondotik
zelai berdeetako azken loreen hazietatik
erreka txokoko harpeko amuarrain arrautzetarik
eta hala ere kaina bakartiagorik behar da
osin esankorragorik
oihu egiteko
labemozorroa bizitzaren kolkoan bapatean
sartu baitzaizu
xaguxarra egunaren begietan itseki
isil disimulatuagorik behar da
zuri-tanta bailitzan begi hondoa lehortzeko
txanpan burbuila gisara irensteko
bakartate handiagorik
ohearen bilduan negar egiteko
sufritzen hasteko.

Duela bi urte:

Esaten ez dena bakarrik baita
esan behar zena
eta isilik gordea
oroimenean betirako ernaltzen dena
et' ernaltzen.

Diot guzti hau —dio—
jakinez eta hemen
aipatu izan ez dena
bakarrik
dela iraungo duena
izenik gabeko memoria izuak atxekiko duena.

Nola hazian hezurra
hitzean dator matxura
baina asetzen duen bakarra
oroimenaren gatzura.

Barkatuko ahal dit pertsekuzio hau Terek. Poetaren lehen errealitatea hizkuntzarekin egiten duen borroka dela argitu nahi nuen. Testuaren barruan egiten dena da poetika guztien arazo hurbilena. Poetak hitzak dauzka, ez poemak. Ez da ehiztari, artisau baizik, «poema konstruktore», Ibon Sarasola isolatu batek 1969 urrun hartan abisatua eta erakutsia zeukan. Eta horrela bihurtzen dute poetok idazketa zerbait esentzial, zuztarreko: munduaren ezagutza sakontzeko metodo bat. Irastortzarenean behintzat, idazteak sortzen du poetika, ez teoria baten aplikazioak. Poesiari buruzko gogoeta, bai, baina gogoeta poetikoa.

Obra oparoa du Tere Irastortzak, anitza, estilo desberdinetakoa, baina ingurutik baitaratzen ditu beti bulkorik jasoena. Hitzetarik sortzen baldin badu poema, esperientziatik sortzen du ideia. Hala zen bere lehen liburuan ere, *Gabeziak* tituluaren pluralean poesiaren zein amodioaren urruna biltzen ziren. Horrela iritsi zaigu bere azken obra, gozatzen eta pairatzen duenetik sortua, perfekzio askoren ondorengo emaitza umotua, amatasuna eta espazioa uztartzen dituen hausnarketa liluragarria.

Sortu zu sortzen zara
(nire baitan baina).
Ez dago sortzailerik
(esatea daukate nahi dutena idazle guztiek)
ez dago sortzailerik

ezezagunari ixten ez zaion
espazioa bakarrik

Eta haurdunaldia artelan eskultoriko baten prozesua
(ere) badela ohartzen gara:

Espazioak bete egiten dira:
ez dira laburtzen,
ez eta luzatzen;
ez baitira geometrikoki trasladatzen,
ez argazki eta irudietan gordetzen.

Espazioak bete egiten dira
—gure baitan aurren—.

Maiz ez bada ere, gertatzen dira, zorionez, ezusteko ederrak gure egileetan: idazleari etortzen zaizkio noizean noiz esan-behar batzuk, barnean ezin gordeak izanagatik prosaren bidea hartu nahi ez duten piztia zarrapokariak. Orduan idazle helduak ume bihurtzeko ausardia hartzen du zenbaitetan, poesiaren bide galgarri eta askatzailean barna abiatzen da berriro, idazten ikasten hasten da. Horixe da Joan Mari Irigoienek kasua eta meritu handia. Esan genezake ia bizitza erdia eta jarduera literario aberats bat daudela poeta honen bi garai nagusien artean, baina hala ere gaztetako obsesio nagusi berdinek jarraitzen dute azpilanean baliabidez eta bizipenez hornitutako idazlere-nean: haurtzaro galdua eta heriotzaren halabeharra. Aspaldiko bi gaiok, ordea, aldaera ugari eta sakonak ageri dituzte orain, hala nola denboraren joana, paradisuaren mina, espazioaren bilaketa, ahanztura... eta abstrakzio maila jasoagoan landuak ematen dizkigu.

Dena idatzia zegoen.

Dena idatzia zegoen, bai, jaio jaioak ginelako eta hil ere hil egin beharko genuelako noizbait, orduan ez bagenekien ere.

Eta ezjakintasunak eskaintzen zigun pozarekin, tximeletak eta amona mantalgorriak harrapatzera abiatzen ginen, herriko zelai-soroetarantz jauzika.

Egunsentia baino gorriagoak ziren amona mantalgorri haiek, baina puntu batzu zituzten han-hemenka beren mantaletan —euri-tanta beltzak iduri—, gauak ere erein-

da baitzituen orduko bere begininiak eguzki gorriaren lurretan.

Eta eskuetan hartu eta atzetan gora igotzen uzten genien, han goitik ihesi joaten zitzaizkigun arte.

Eta hegan eramaten zituen amona mantalgorriak
gure gaua eta gure eguna,
gure bizitza eta gure heriotza,
orduan ez bagenekien ere.

Poemak *Patuaren intsektuak* du izena, zein bestela. Literatura bakoitzak dauzka bere aro propioak, eta halako parnasianismo luze samar bat bizi dugu gure poesian aspaldion: munduari uzkur hainbeste urte egon ondoren, inon izan diren korronte interesgarrienen lorpenak ekarri nahi ditugu geurera, ez bakarrik Greziakoak, eta molde berriak saiatuaren saiatur tradizio kultu bat ari dira eraikitzen eskal poetak, gure Antzinasuna zor izanen diegu zenbait uteren buruan. Horietarik dugu Joan Mari Irigoien ere. Iru-di eta motibo anitzetan orientalismoa esan genezakeenaren arrasto ederra eskaini zigun bere bigarren poema liburuan, eta hiruganenean berriz poemaren formak berak ere tradizio txinatar eta japoniarra ekartzen digu, poemaren laburrak arnastu bezala egiten gaituela, gogoetari espazioa eskainiz. Horretaz gainera, forma estrofiko berri bat proposatu du, lira, perpausaren kadentzia bortxatu gabe garatzen dena bere eskuan, eder, dotore, maitasun poemetan.

Erori da errezela:
ederra da gero gorputz biluzia!
Erramu eta kanela,
zugana da den guztia,
ene gaua eta ene gau-zuzia.

Usain gozoa darizu:
gogoko dut zure adatseko oihana.
Ez naiz beldur ez naiz izu,
zure soinak bainarama...
Gorako bidean, galduz noa zama.

Joan Mari Irigoien ez da bakarra joera ekialdezale honetan, baina, besteak beste, ezin egokiago erabiltzen du

gure poetak molde hau bere hausnarketak islatzeko, azala eta mamia bat eginik pentsamendua kontzentratuz...

LEHEN MUSUA

Ezpainen hezean
iturbururantz piztu zen erreka,
tximeleta gorri,
krabelin-gar.

Ze gailurretara jaio zen
instant hura?

Ze beste loretara?

Hona beste adibide eder bat:

BIDEAK ETA KONTRABIDEAK

Ekialdera joan nahi nuke
antzinako bidetik
baina eguzkiak mendebaldera narama.

Zainetan barna
bihotz ahituaren kirrinkak entzun ditzaket.

Neguko haizeak
hezurraren hutsak eta hautsak
harrotuko ditu,
urrezko dortokak dautzan hilerrian.

Gure poesia kultua herabe izan da umorea erabiltze-
ra, hain segur errazkerietarik eta, oro har, olerkaritza fol-
klorizatutik urrundu beharrez. Iduri luke jasoagorako as-
mo horretan beldur hartu ziola irriari, poetek umorea
anitza dela ez balekitez moduan, edo «gauza serioak» beti
zurrun adierazi behar balituzte bezala. Menturaz gure le-
hen poeta modernoek bazuten halako oka bat poesian
baino prosan aspertzeraino landutako Mariz, Peruz eta
gehienbat oker ulertzeetan oinarrituriko algarez, Lizard i-
ren txinparta batzuk ditugu salbuespen ia bakarra. Barne-
arrazoi hau gutxietsi gabe, egia da euskaldungoak ez zi-
tuela oso urte gozoak bizi izan XX. mendean, eta horrek
ere edukiko du zerikusia gure poesiaren seriositasunean.
Gero Arestik ekarriko zuen aire sozial berria mintasun

dramatikoz heldu zen, tonu epikoa behar zen herriaren kontzientzia inarrosteko, beste ildo nagusia, poesia existentziala, bortxaz ageri zela itun. Horrek guztiak eta berez dauzkan balioek egiten dute Rafa Egigurenen poesia lana, laburra izanagatik, garrantzitsu.

PLANTAK

zure begietan pausatu
ta pasatzen utzi nauzu.

errekonozimendu lasai bat
harrapatu dizut
zure begien atzetik.

ea zortea duzun
eta nitaz
enamoratzen zaren.

«Eguneroko bizitza eguneroko hitzetan», esanen genuke ematen digula Egigurenek, baina gauza arruntek daukaten ahalmen poetikoa baliatzen duela. Abanguardia literario guztiak eduki ohi duten kulturaren ulertze festazalearen partaide, mundua jostailuz betea dagoela ohartarazten digu: tren elektrikoak, boeingak, poxpoloak, Panterra Arrosa, zapatak, karrikak, San Juan sua... eta traste hauen bitartez aurreko belaunaldikoen elokuentziaren poesiatik detailearen poesia egiten dugu jauzi, poetak, oso jario kontrolatuan, hurbil konkretua paratzen baitigu ikusgari, kapritxoak diruditen erferentzia personalak, poemaren bitartez orokor bilakaturiko txokoak, gizakiak, bizipenak.

ASTRONAUTARENA

Izarren arteko
sabel epel hartan,
bai goxo!

Arnas hedatu batean
hire bihotzak emaro
txalaparta joka.

Irentsitako txanpan tragoak
su-artifizialak piztuko,

ziplo!
barru-inguruetan.

Ur urdinetan igeri
mini-aingeru motel bat baizik
ez nintzen denboretan,
... nork pentsa
o, mundu!
ama antiujudun bat
emateko adina bazinenik!

Munduaren ganbarako anabasak irudi-sortzaile egin du lehen-lehenik Egiguren, eta halako senak ezinbestean egiten dio aurre esloganari, deklamazioari. Umore hau, i ronikoa izanik ere, ez da hitzen zehar-zentzuez edo azpi-esanguraz baliatzen, ez da lexikoaren erabileran oinarritzen, ikuspuntua, kontrastea eta irudia darabiltza Egigurenek. Bere poesia figuratiboa dela esan genezake, begian jotzen duena. Adierazkortasun handiko metafora plastikoak sortuz, irudiaren eskutik garamatza poetak mezura, eta errealitatea interpretatzeko modu berri bat proposatzen digu ustekabeen.

Rioko Azukre-Ogitatik etorritako
Bihotz Sakratu hegalaria,
Igeldoko kartoizko gaztelua,
Hotel Londreseko tontorrea
ereindako tipula ortodoxoa,
ta Kursaleko zubian zelatan dauden
getari borobil prefabrikableak
zaintzeko,
esploradore kapela daramate
Donostiako munizipalek.
Hiroxima ta Nagasakitik
ekarritako tamaritzek berriz,
bizar berde batzuk
erakusten dituzte
noizean behin besapetik,
ta Bulebarreko kiosko aurrean,
artzainik gabeko inudeen artean,
alkate potoloa aurrezkoa dantza ezinik.

Ikusi batean tribialak diruditen gaiak ikuspegi xalo ustekoan erabiltzen dituela, beti dauka fantasiak eta irudimenak agerian uzten duten azpilduraren bat gordea, gure segurtasuna kolokan jartzeko. Egizue kontu irakurri dizuedan poemak C.A.T. duela izenburua, Centro de Atracción y Turismo, alegia. Erne hurrengo poema honi, xaloa dirudi. Dena dirudi xalo Egiquirenean. Hala dirudi, bai.

ARRASTAKA

Katu bat bezala
obligatua banago
autodefentsan.

Zakur bat bezala
galdu behar banaiz
kaleetan zehar.

Bigarren kategoriako
ardi errebelatu bat
izan behar badut.

Giza-sare monolitiko hauetan
harrapaturik banago,
betikoz

nahiago dut lo
nahiago dut lo
nahiago dut lo

... amets bat bizitzeko
adina banintz.

Xoriño hezurtoen higidurak, urrinegi pasatzen diren basa-ahateek eta aberria galdutako Minotauroak markatzen dituzte, edo, politikoez berriki modan jarri duten aditz puska erabiltzekotan, «ezaugarritzen dituzte», banan-banan, Joseba Sarrionandiaren orain arteko ibilbide poetikoaren hiru etapa nagusiak: literaturaren deskubrimendu goiztuak eragindako intertestualitateak markatzen duen kultismoa (*Izuen gordelekuetan barrena*), egoera pertsonal gogorak eragindako itxituraren eta urruntasunaren aurkako minduraren lirika (*Gartzelako poemak*), eta mundutar anonimo bilakatuak sorturiko hemen nahi eta han beharraren, halakotasunaren eta bestelakotasunaren arte-

ko aro dialektikoa (*Marinel Zaharrak* bildumako lehen zatian hasi eta egundainokoa).

Taxuz asimilaturiko tradizio poetiko desberdinen oihartzunaz gainera, hiru retan aurkituko ditugu metafo-
ren ederra, kontrasteen jokoa, mezukeriaren hastioa,
pentsamenduaren sakona eta esanguraren anitza eragoz-
ten ez duen biribiltasun formala. Lanketa handi honek,
ordea, ez darama estetizismora: Sarrionandiaren obra oso-
ari darion malenkonia ez da malurazko dorre pertsonala,
sentsibiltate kolektibo bat ordezkatzeko du bere oinazea,
eta uko egiten dio biktimismoari.

Lau, bost, sei harresi gure inguruan
Bihotz bata bestearen barruan bezala.
Euriak zorionari eragindako kantua
Laku zaharren batean ito zen,
Haizeak ez dakar ezer. Begiratu,
Hegaztien itzal hatzeman ezinak lurrean.
Zer egin dezakegu? Paseatu egin gaitezke,
Urrats bakoitzean errauts apur bat utziaz;
Mundua ere geure antzera biratzen da
Bere buruaren giltza aurkitu ezinik.

Tristetahunaren ganduaren ostean itsasoa ageri da be-
ti, berriaren eta iraunkorraren eredu, bidaia, abentura, bo-
rroka eta askatasunaren leku mitikoa. Itsasoa, izan ere,
imaginarioaren bideratzailea da, mugagabearen eremua,
eta ezezagunaren topalekua goiz edo berant. Bizi nahi
bortitzean bizi da poeta, baina distantziak nostalgia sort-
zen dio, atzean utzitako portuena eta galduz doazen lagu-
nena. Denboraren errepikagaitzak dakarkio malenkonia
hori.

Gure oroitzapenak
Itsas galeretako oholak bezala
Ez dira itsas hondoan ezabatzen
Ez dute inongo porturik helburu,
Gure oroitzapenak,
Itsas galeretako oholak bezala,
Ur gainean linburtuz doaz
Uhainek eraginak
Desegin ezin eta xederik gabe.

haurrek bezala tolesturiko paperezko untzian ere
abia zaitzke.

(Bitakora moduan izkiriitzen ari zaren orri
horretan bertan).

Asko dira, eta garrantzitsuak, Sarionandiaren lanak gure literaturaren garapenari ekarri dizkion onurak: joera kultistaren abiatzaile, Mikel Ibarguren eta Xabier Izaga bezalako poeta bikainak bideratu dituen gartzelako poesiaren sortzaile, erbestea eta inoneza ezaugarri pertsonal bihurtzen dituen nortasunaren urratzaile... Alabaina, meritu horien guztien gainera dago balio moral, etiko, eta azken finean iraultzaileen aldarria. Formazio sakon eta ezagutza multiple batean oinarrituta, poetak «erratutako bidea» hartu duenaren fiertasuna ageri du, estetika ez-salgarri batean hartzen duelako bere gain konpromiso historikoa.

Arrazarik eta izenik gabeko zakurra,
mihia marinel itoaren galtzetina bailitzen
erakusten duzun zakur gaisoa,
hor zaude, ni bezala,
kalea gurutzatu orduko zalantzan,
inguratzen gaituen guziari harriturik begira.
Ez dituzu ene eritziak,
ene kontraesanak,
ene proiektu ustez argiak ezagutzen,
halaere nik ez dut zurea baino
loria handiagorik espero.
Etxe bazterrera lotzen ginduen
katea apurtuta aldegin genuen eta
ez dugu irrikatzen
ez etxe zakur otzaren atsedean goxoa,
ez lehiaketa zakur galanten
gatibu handiustea.
Nahiko berdina gara: jaberik gabekoak,
joanala etorritakoak,
arrotz arrotzak munduan.
Baina ez dizkiegu hezurak entregatuko
albotik urrumaka pasatzen diren autoei.
Gose zaharrarekin itzuliko gara
ohizko atarietara

eta bihar agian berriro
elkar ikusiko dugu edonon.
Beraz hurrengora arte, autobus
jendez bete horretara sartuko naiz
zu kale ilunean galtzen zaren artean.
Ondo ibili, broder.

Miranderen zakurra behizaina izana da; Sarrionandiarenak etxera lotzen zuen katea apurtu zuen, eta harena urak daramalako baldin bada geldiezin, honena jaberik ez daukalako dabil alderrai kaleetan barna, beti zalantzan. Miranderen zakurra aldarean ohoratzekoa da, baina zer kausatako martiria den argitu gabe uzten digu, eta hala izan behar du gainera, poetak biktimismoan egiten baitu bat bere poemako protagonistarekin; Sarrionandiak konplizitatean egiten du zakurra adiskide, eta biek ere ez dute loria handirik espero, badute nahikoa lan bizitzen, hildokoaz arduratzeko. «Anaia» esaten dio Mirandek bereari, Sarrionandiak «broder», ulertu behar baita anaia baino anaiago, kolega, gaizkide. Zaharrez hila da hura (zaharra zelako dute ito), eta honek ez die utziko hezur pusketa ondotik pasatzen diren mamuei, hori da bere bizitza: ogiaren borroka, eremuaren finkatzea, nortasunaren gordetzea... Alderaketa honek ongi islatzen ditu, ene ustez, bien mundu poetikoak eta —honetarako zen bien erkatzea—, arestian aipatzen nituen Joseba Sarrionandiaren balore iraultzaileak. Lizardik zuhaitz eroriaren lantua egin zigun, Arestik enborra zerratzen zuten langileen amorrua kantatu zuen; Mirandek zakur hilaren eresia egin zuen, Sarrionandia zakur biziari mintzo zaigu. Biziari, jabegabea-ri, arriskuan —eta ez ahantz, otoi, zalantzan!—, baina be-rea defendatzeko prest dagoenari kantatze horrek eman dio Joseba Sarrionandiari daukan unibertsaltasuna.

Zakurak, idiak, zirauna, hegaztiak... abereak bakardadearen muga izan litezke, gizakiak deserrian dituen mundu bat. Bakardadearen poeta dugu, bereziki, Karlos Linazasoro. Egia da bere lehen liburuan maiz mintzo zai-gula pluralean, baina gu horrek mozerro funtzioa dauka, nitasuna sobera ozen azaltzeko herabe, ez bada haurtzaroa osoro ezin gaingitu batek elkarrengana bildutako

minduen multzoarena. Nekazari giroko eta gaztetxoan jolasetako irudiak eta konparantzak ikusiko ditugu ia beti, ez ordea natura kantatzeko, gizarte mota bat deskribatzeko edo iraganaren gorazarrerako, funtzio mitiko baterako baizik: paisaiaren momentu jakinak dira poemak, egoera animikoak islatzeko baliabideak. Ingurua gauzez eta animaliez betea ageri zaigu, ez pertsonen, eta inor azaltzen denean, bere presentzia ez da ondoko bakardadea areagotzeko besterik.

Gaur bakardadeak temaz zurratzen du gure bihotzetako aldaba ttikia, eta mila zatitan hautsia dirudi denborak.

Udazkenaren behatokitik izar itsuak begizatzen dira espartzuzko tristuraren erdian nabigatuz.

Nabariagoa egiten da orain bailaran jainko ttikien ausentzia zeren itzaliak baitaude intxaurrondoetako olio-lanparak.

Badoaz urrunerantz idizainen urrats nekatuak azken bideska larrietatik gora, burumakur.

Zakurrek gurdi-gainetan belarriak tente dauzkate ziraun traidorea azalduko balitz ere.

Edo ihintzaren manta hezea, zeinak oinazez blaitzen dituen basoilarraren kantu abandonatuak.

Oroimenak eta irudimenak batera egiten dute lan, deskripzioak barneko egoeraren adierazle dira, tristuraren proiektzioa. Leku edo une mitikoak dira, beraz, bailara elurtua eta hiriko karrika abandonatua. Ez dago batetik besterako gatazka geografikorik, biak ditugu espazio bakartuak, maitasunaren ausentziak berdintsu triste bilakatuak, maitasunik ezak dena bihurtzen baitu huts eta ezinbiziko.

Arratseko laurak eta hamar dira eta ez da musurik
[ikusten kalean.
Eskaleak estrazazko paperean biltzen du bere bihotz
[gosebera.

Boz ttiki hori entzuten da soilik abenida eta kale hustuetan,
guri hain ezaguna egiten zaigun berbera; akaso gure
[barrendik
irteten delako, lotsagabeki, arratseko laurak eta hamar
[direnean.

Gizartean arrotz, umezurtz sentimendu handi baten zama dakar Linazasoreen lehen poesiak.

Eta zigarro ketsuen artetik esan ziguten ez gelditzeko hiri hartan, joateko beraiekin, han ez zegoela masusta gorririk, ez amodiozko errezetarik, apopilo-etxeetan herioa zintzilikatzen zutela patronek kuadro gisa.

Baina apeaderoko argiek itsutu egin ziguten ikusmena, eta soilik ikusi ahal izan genuen kalegarbitzailearen
[alabastro irria,
kioskoetako pornografia deslaia, burdinbideko brontze
[kolorea.

Hori besterik ez. Eta hiriaren zaindegian gure gorputzak
[gorde
eta poema bat irakurri genuen bizitzaren itxarongelan.

Zernahi gisaz, kanpoko mundu hori itzulian datorkio ostera poetari. Bere jarrera kontenplatiboak kutsagarri bihurtu du poeta oharkabea, besteak beste Linazasoro k ikusteko, detaile piktorikorako daukan ahalmen bereziak halako traizio positibo bat egiten diolako. Inguru desjendetu baina malenkoniatsuki eder horrek beteko du, nolabait, bere bakardadea, metaforaz pilatzen den deskripzio pausaturako eta gogoetarako bikain erabiltzen dakien le- rro luzeko bikotan, karrankarik gabeko idazkeran, sose- guz, hasierako diskurtsoaren fatalismoari dagokion beza- la. Noizbait, tentuz bada ere, fidakaitz, zuaren bila abiatu- ko da poeta hurrengo liburuetan, bakarralditik maitasu- nera eginen du, eta honen maluretara. Munduarekin ha- rremanetan hasteko uzkur zenak, kontenplazioa utzi eta etorkizunerako urratsa emanen du, ezein karabanaren ai- duru egon gabe. Harremana problematikoa izanen da, baina egon badago, bere baitako jardunetik dialektikara datorkigu. Inkomunikazioa haustearen prozesua da Karlos Linazasoro ren poesia, eta horregatik da, bilduenean ere, ezin humanoagoa.

Alferrik litzateke orain zerbait esatea
iritxi baitziren gugana beste iratxo batzuk
beste itzal eta leinuru eta aje fidelak
—nostalgia lizuneko antxeta urdinak—

eta zaratak hausten ditu dagoenik ardo triste
eta argi doizko gauetan idatzitako
muru leiendaz beteak

Hutsala litzateke erbeste, errezo, mehatxuak esatea
oro denean orain gandu zauritu eta ilargi zahar:
zure ahoan isiltasuna da purutasun bakarra.

Lehen, euskara eskolatik kanpo zegoen garaietan, poesia zerabilten gure idazleek haurrak euskaragana zaletzeko, asmo horrekin idatzi zituen Oxobik bere fabula asko, eta ez da kasualitatea Pascual Iturriaga maisu eta pedagogoa ere alegiak moldatu izana, biek ala biek piztiak harturik protagonista, erran gabe doa. Orain berriz bazter samarrean gelditu dira saio historiko haiek, orain baditugu ipuinlariak, baditugu nobelagileak, baditugu kontalariak, baditugu marrazkilariek... eta horien guztien produkzioa bideratzen duen industria bat ere badaukagu. Baina harri-garria dirudien arren, literaturaren eta hezkuntzaren alor garrantzitsu honetan modu jarraituan jardun duen poeta bakarra daukagu: Juan Kruz Igerabide. Egia da bere obra poetikoa zabalagoa dela, baina hasi berriari helduentzako eginiko poemetan ageri zituen ezaugarri estilistikoak gerortzikako haur-lanetan garatu ditu nabarmen, horrexek egin du berezi eta nortasuneko.

Uso xuriek
Hegalpetan lanbro epela
Uxo isuriek
Lanbropetan langa opila
Ixo usuriek
Koloreen jabetza emea
Musu usu sutsua
Ene kolore kloka umea
Urzo ur zu

Zilarra bidalia izan da
Zilarra
Zilar zuria
Zirrara

Hiru loretan lore
Tximistaren gerriko
Hiru krixketa krabelin

Ilargi gizenaren alaba
Hiru xurrunmuru masusta
Haizearen zirriztu negarra

Gaztetxoak helduon literaturaren hainbat lanez jabetu diren moduan goza genezake helduok idazle honek gaztetxoentzako berariaz egiten duen poesiarekin, hain baita estetikoki landua eta gogoetaren ñabardurei emana. Entzun *Gerezi zauritua* izeneko haiku biribila:

Txolarrea mokoka gerezian:
Mina daukat eztarrian.

edo *Haserre* izeneko:

Lokatzetan eseri eta
sagarra txirtxilatatu paretaren kontra:
Orain, lurrikara izango da.

edo izenik gabeko hau:

Noiz egingo ote du elurra,
berriro
nire herria ikusteko

Ez al dira zoragarriak? Literatur kanonean onartu ez den poesia dugu hau. Helduok Mafalda eta Asterix geureganatu ditugu, baina beldur diogu itxuraz haur eta gazte literaturari, nahiago dugu «inozokerien zokoan» utzi, hala komeni zaigu sinestea ere, nik dakidala behintzat, helduon literaturak ekarri ez duen askatasun mentala ari baita ekartzen, asmatuz, aldatuz, zentzugabetuz... hitz batean esateko, erronka botatzen digu. Eta guk, zuhurki, paso egiten diogu.

LAPURDIN

Lapurdin ba omen zen Axular bat;
lepoan eramaten zuen fular bat.
Behin, igo zen globoan
eta Ameriketaraino joan.
Fularmonika joz irabazi zuen dolar bat.

Eta, jakina, heroi berriak dakartza gure piztiategira:

MUTRIKUKO TRIKUA

Bazen Mutrikun triku bat
eta hondartzan izan zuen istripu bat.
Sartu zitzaion arantza
sudur zuloan gorantza.
Haren mediku izan zen bisigu bat.

Juan Kruz Igerabidek ezin hobeki frogatu digu gaztetxo-en psikologiak eta formazio mailak eskatzen dituzten parametroetan idazteak ez dakarrela kalterik kalitatean, baldin eta irizpide estetikoak hartzen badira gidari. Poesia honek eskatzen dituen maisutasun formal handiaren eta espiritu ernearen jabe da gure poeta. Seriosaren eta infantilaren arteko lotura zaila egiten du, txinparta ikusgarritan, barrearen aldaera guztiak erakusten dizkigula. Didaktismotik zuhurki urrundua eta hala ere munduaren ikuspegi etikoa txertatuz, inozokeriari aurre egiten dio poetak bizitzaren mikatzak ezkutatu gabe. Plazer eta hausnarketa bihurtzen du hitzen jolasa Juan Kruz Igerabidek.

OINETAN LOKARRI

(Eta bihotzean korapilo)

Oinetakoak lotu eta askatu
aritu da haur bakartia
arratsalde osoan, isilik.

Zaintzen duen neskak
irribarre egin dio, harriturik.

Atea jo dute; nor ote?
Haurrak bere lanari utzi dio.

Atean amaren aurpegia agertu da.

Haurrak lanari ekin dio berriro;
Oraingoan, bihotzeko
korapiloa askatu du.

Bere aurreneko liburuan, Sakanako errealitate gordinean kokatua baina ahots propio indartsuz azaldu zen Juanjo Olasagarre. Zanpaketarik gabe eta euskaltasun arrerazale batean bizi nahi eta ezinaren eredu bihurtzen da liburu hartan (*Gau-pasak*), eskualdea. Errealitate itogarria-

ren kronikaren eta sentimendu pertsonalen arteko nahaste bat eskaintzen du poetak: introspektzioa egiten saiatzen da, jakinik, alabaina, idazlea bera ere lurralde okupatua dela. Olasagarrek heldutasun handia erakutsi zuen karentzia luzeko poemetan, inguruari erne ageri zen, niaren eta guaren arteko dialektikan, esana hitzik birjinenez zorroztan zuela («lime», «apeu», «ozkotz» bezalako berba ozen eta zehatzak ekarriz gure ondare poetikora), konformismora lerratzen ez den ezkortasun kritiko batean.

Euri eza eta bizi-arazoak direla medio
sentimendu demografiak
urrikuntza ikaragarria hartu du
atxiloketa ugariak
gauetz gau
nekez heltzen dira
egun lanbrotsutako zirraren
espetxe guttunak
noizbehinka lerro hits batzuk
uhuri gargail gisa
isiltasuna gero
errefuxiapienak urrutiko herrietara
—perzepzio bestelakoen erresuma ilaun—
estradizio uholdeak
heriotz zigor akitzen dira
gure burua maite duguneko jats beltza esaterako
hilobi amankomunean datza
hira lits urgunekin batera
desioa gau-haginetan
itzultzen da doi
ihes egiteko berehala
atzipe ez dezaten
proteina dugun hogena
zokorik ilunenetan gorde behar izan da
azken heroi bezala
ekintza suizidetara behartua dago
euri eza eta
bizi-arazoak direla medio
sentimendu demografiak
urrikuntza ikaragarria hartu du
lurralde okupatuan bizi
lurralde okupatua izan

Juanjo Olasagarre ren poesiaren bigarren zikloa bi liburutan banaturiko antzezpen handi batek osatzen du. Hartan, poetaren sentsibilitate anitza hainbat pertsonaia-tan gauzatu da, eta haien arteko harremanak dira poesia sortzen dutenak, igurtziz bezala istripuz. Jubilatutak, dibortziatutak, langabetutak, maitale zapuztutak, lagun preso-ak, hiesdunak... nor bere arazoekin, nor bere psikologiare-kin azaldu dizkigu Olasagarrek. Idazketa narratibo batean, apainduraz urri eta argitasunez aberats, poetaren ezkorta-sunak arrazoi objektiboak aurkitu ditu besteen oinazean.

Izan gaitezen lagunak esan
eta alde egin zenuen.
Eta hantxe gelditu nintzen
zornea zeridala eta zeridala
nola urruntzen zinen begira.
Ezin zitekeen, ezin zitekeen,
errealitatea ukatzea da
defentsa mekanismo abila,
baina gutxirako balio du.
Zornea zeridala eta zeridala
nola urruntzen zinen begira.

Gero telefonoa nuen aire,
hari batean bizi nintzen haritik,
hari bizitza esatea baldin badago.
Erregua zeridala ahotik
hala ibiltzen nintzaizun deika,
itzul gaitezen, itzul gaitezen,
baina zuk argi zenuen zortea:
zuretako ezetz, ezetz zen,
niretako sufrikarioa, ordea.
Erregua zeridala ahotik
hala ibiltzen nintzaizun deika

Hurren hil beharra zintudan,
zure heriotza zen nire bizitza.
Eta hantxe ibili nintzaizun,
labanazoka petxuan
(zentzu figuratuan jakina).
To kabroia, to kabroia,
barreiatu nizun burmuina.
Zu hila zinen ni bizia.

Nola izanen gara adiskideak?
(zentzu figuratuan jakina).
Nik adiskidetarako nahiago ditut biziak.

Teknika honekin itzulbide, gurutzaketa eta elkartze ugariko obra sortu du Olasagarrek, eskualde habitatu eta bizi bat eskaintzen digula, alegia, gizategi unibertsal bat: Joxerra Agirre, Ana Yoldi, Andres Basterra, Anjelines Berasategi, Mikel Urruti, Josema Irutagoien, Endika Lakart... Gure poesian parekorik ez duen tragikomedia honek anti-Euskadi bat paratzen digu begi-bistan, bateko eta besteko erretrika ofizialek ezkututzen duten euskal herri erreala. Eta honela ikusten du errealtate hori, hots, honela ikusten gaitu Caponek, Nemesio Lakarten zakurrak:

CAPONE TXAKURRAK
ZAUNKA ESANA, LIHN POETA TXILETARRAREN
POEMA BAT ENTZUN ONDOREN

Bi lurralde sortu dituzte: *Da* lurraldea eta *Balitz* lurraldea.
Gaztaroan lurralde bakarra egin nahi dute bi lurraldeez,
Historia bakarra idatzi nahi dute ñabardura epikoz.
Balitz lurraldeko iraultza programatikoko guztiak

[esportatuko dituzte *Dara*,
bandera berriak sortu, errebelioa ezarriko dute lege.
Bolada batez bietako hiritar uste dituzte beren buruak.
Eta badirudi bi pasaportez ibiltze hura behin-behinekoa
[zaiela,

noizbait ere iritsiko dela Batze-Agiri eguna.
Baina ez da iristen, eta urteek aurrera ahala
zaildu egiten dira harreman diplomatikoak.
Hor hasiko dira mugei buruzko gorabeherak,
Historiaren bertsioari buruzko ika-mikak,
eta benetakotasunari buruzko guda lehertuko da.

Da-n direla *Balitz*-ko bizi puskak ageri zaizkie,
Balitz lurraldean daudela *Da*-n lurperatu zituzten hilotzak.
Sentimendu estraperloan dabilta gauez.
Arrazoigintzan egunez.

Oraindik ere bietako hiritar uste dituzte beren buruak
eta saiatu egiten dira bitartekaritzan.

Baina zergatik zaie horren zaila bakea sinatzea?
Zergatik dute izan-afan suntsitzaile hori?
Inongabeko errefuxiatu, noiztik dira?

Gure bizitza osoa dago lotua animaliei, edo animalien irudiari: *Lagarto* eta *Chimbo* xaboia zegoen kanila ondoko arraskan gure etxe proletarioan, komunean berriz *El Elefante* izeneko papera zegoen zintzilik kordelean pasata, nik behintzat gehien maite nuen krakada ogitartean *La Vache qui Rit* neukana zen, dastatu nuen lehen garagardoa *El León* izan zen, ingelesa murduskatzen jarri ninduten rock taldeen izenak *The Animals*, *The Beatles*, *The Bee Gees*, *Iron Butterfly*, *Monkees*, *Pink Floyd*, *Scorpions*... denak abere izenekoak izan ziren, *El Conejo* eta *Caballo Blanco* lixibekin egiten dugu gobara, gure telebista zoragarriaren ikurra txori bat da, txantxangorria omen, eta bertako haur programa batek *Betizu* du izena, eta bilbotarren ikurra lehoia baldin bada, babazorroena —futbolaz ari naiz— azeri bat da gaur egun, eta ez baba-bete-zorroa (diglosiaren abantailak, zer duda egin!), eta esanen nuke, Olasagarrek horretarako baimena ematen badit, Osasunakoak ez direla laster mundu osoak, antza, dekretuz gorrotatu beharko dituen «gorriak» edo «gorritxoak», koloreagatik alegia, baizik eta ume guztiok maite ditugun mantangorriak, hitz eginen diot honetaz Asisko Urmenetari, alegia, *Kukuxumuxu* izeneko piztiari, Landabeneko Seat lantegia Volkswagen etxearena da-eta, honen ikurra, izan ere, mantangorria baita, balegoke hor aukeraren bat...

Piztiek bizitzaren eta artearen alor guztiak hartu izan dituzte. Zer da Guggenheim ospetsua, aurreko txakurtxo gabe? Metal puska bat besterik ez. *Puppy* terrier-ak zaintzen duela, ondare bat bihurtzen zaigu. Piztiak artearen sorreran bertan egon direla esan liteke: behortegi ederrenetarikoa bat omen daukagu euskaldunok Zestoa edo Deba den inoiz argituko ez dugun zoko horretan, eta apika hartan oinamitu da Koldobika Jauregi bere behor putinkariak egiteko. Ekain berria egiten ari dira orain, material ez-hondagaririk leize biki bat. Ez dakit Guggenheim-ek adina turista bilduko dituen, beharbada barne-turismoa eta eskola-turismoa ukanen du helburu. Hitzalditxo honetan aski frogatua gelditu denez ordea —hala espero dut—, gure Ekain zahar eta berria poesian daukagu: untxiak, dortokak, hontzak, kaiokak, zakurrak, sorgin-ormatzak, xoxoak, masopak,

tximeletak, amona mantangorriak, katuak, ardiak, zirau-
nak, basoilarrak, antxeta urdinak, uso xuriak, txolarreak,
Mutrikuko trikua...

Harigarria da, piztien bitartez jarduten ahal dugu
gutaz eta gure historiez. Poesiaren bitartez alegia. Eta poe-
sian barrena gabiltzala, turista hasi eta bertako amaitzen
dugu beti.

Halako piztiak dira poetak berak ere: harrapariak. ¶

-
1. XX. Mendeko Poesia Kaierak bildumaren laugarren emanaldia aurkezteko Koldo Izagirrek eman zuen hitzaldia (2002-10-04).